

Masarykova kritika Schopenhauerovej filozofie pesimizmu v diele *Ideály humanitní*

Katarína Rajtíková

Rajtíková, K.: Masarykova kritika Schopenhauerovej filozofie pesimizmu v diele *Ideály humanitní*. In: *Ostium*, roč. 14, 2018, č. 4.

Masaryk's Criticism of the Schopenhauer's Philosophy of Pessimism in the work *Ideály humanitní*

The main aim of this paper is to contribute to the field of history of Slovak philosophy by focusing on the reflection of Schopenhauer's philosophy in the thinking of Tomáš Garrigue Masaryk. We focus on the criticism of Masaryk's statement in his famous work *Ideály humanitní*: Pessimism is identical with nihilism. We try to prove that Schopenhauer's pessimism is not necessarily identical with nihilism by detailed analysis of Schopenhauer's ontological system.

Keywords: Schopenhauer, Masaryk, Pessimism, Nihilism, Will, Subject

Jednou z otázok, ktorou sa v súčasnosti zaoberajú dejiny slovenskej filozofie^[1], je reflexia svetovej, resp. európskej filozofie v našom domácom prostredí. V rámci tejto otázky možno rozlíšiť rôzne čiastkové (pod)otázky, ktoré skúmajú vplyv svetovej filozofie na náš intelektuálny a tiež spoločenský život. Hlavným cieľom nášho príspevku je prispieť práve do oblasti dejín slovenskej filozofie tým, že sa zameriame na reflexiu Schopenhauerovej filozofie v myslení Tomáša Garrigue Masaryka. Predkladaná práca sa venuje rozboru Masarykovej kritiky Schopenhauerovej filozofie, pričom ústrednou témou je Masarykova interpretácia Schopenhauerovho pesimizmu ako nihilizmu. Masarykovu reflexiu Schopenhauerovej filozofie nachádzame predovšetkým v diele *Ideály humanitní*^[2]. Toto dielo možno vnímať ako akúsi dobovú kritiku a najmä ako pokus vyrovnáť sa so svetovými filozofickými smermi, ktoré boli charakteristické pre vtedajšie európske prostredie, a ktoré podľa Masaryka spájal jeden hlavný ideál – t. j. *ideál humanity*. Z tohto dôvodu Masaryk vo svojom diele kriticky zohľadňuje Schopenhauerovu filozofiu so zreteľom na jej pesimistický charakter, hoci priamo sa ňou zaoberá len v obmedzenom rozsahu. Je pravda, že *Ideály humanitní* nie sú jedinou prácou, v ktorej Masaryk venuje pozornosť Schopenhauerovej filozofii.^[3] Práve v tomto diele však oproti zmienkam z iných prác predstavuje Masaryk komplexnejší, tematicky ucelený rozbor Schopenhauerovho pesimizmu, a to priamo popri iných súdobých smeroch vládnuccich v Európe akými boli pozitivizmus či evolucionizmus. Preto bude toto dielo pre nás kľúčové. V tejto súvislosti treba zohľadniť aj fakt, že práve v kontexte ideálu humanity v rámci Masarykovej filozofickej orientácie má kritika pesimizmu z jeho pozície zmysel, keďže práve tento ideál má byť spoločný všetkým smerom, ktoré Masaryk vo svojom diele *Ideály humanitní* podrobil kritike. V podstate je dôraz kladený na analýzu toho, akým spôsobom sa humanita prejavuje v tom či onom filozofickom smere.

Napriek tomu, že Masarykovo celkové stanovisko voči Schopenhauerovej filozofii bolo odmietavé^[4], Masaryk si osvojil^[5] niektoré Schopenhauerove partikulárne myšlienky týkajúce sa estetiky a umeleckého nazerania ako najvyššej formy ľudského poznania.

Podľa Schopenhauera je rozum (intelekt) nevyhnutne spojený so svetom ako predstavou, a svet ako predstava je korelátom sveta ako vôle. Masaryk argumentuje, že ak rozum zmizne smrťou spolu so svetom ako predstavou, potom zmizne aj svet ako vôľa a neostane nič^[6]. Práve záver, že zo sveta neostane nič, ktorý by sme mohli pre účely tejto práce formulovať prostredníctvom tézy „nič nie je“, sa zdá byť tým, čo Masaryk označuje ako nihilizmus.

Naša štúdia však ukáže, v čom takáto interpretácia zlyháva, pričom následné skúmanie rozdelíme na tri hlavné časti. Prvá časť predstavuje stručný exkurz do Schopenhauerovej filozofie sveta ako vôle a predstavy. Pre pochopenie toho, prečo je Schopenhauerova filozofia pesimistická, je nevyhnutné predstaviť základné tézy a východiská jeho filozofie. V nasledujúcej časti teda pôjde o výklad sveta ako predstavy a sveta ako vôle, ktorá je podľa Schopenhauera pravou podstatou sveta. Druhá časť nášho výkladu sa venuje Masarykovmu originálnemu chápaniu pesimizmu v kontexte Schopenhauerovej filozofie. Podľa Masaryka spočíva Schopenhauerov pesimizmus v základoch, ktoré diagnostikuje ako neprirodené a predstavuje argument, ktorého záverom je, že Schopenhauerov pesimizmus je nihilizmom^[7]. V tretej časti sa pokúsime ponúknuť stručnú analýzu Masarykovho argumentu a poukážeme na to, v ktorých bodoch a z akých konkrétnych dôvodov zlyháva. Vďaka bližšiemu priblíženiu Schopenhauerových téz, ktoré sú akoby „fiktívnou“ odpoveďou na daný argument, sa ukáže, že Schopenhauerov pesimizmus nie je *de facto* nihilizmom.

Schopenhauer: Svet ako vôľa a predstava

Masarykov kritický postoj voči Schopenhauerovej filozofii je založený, ako sme už uviedli vyššie, na odmietaní jeho koncepcie pesimizmu. Na to, aby sme však pochopili, prečo sa Schopenhauerova filozofia označuje ako pesimistická, je potrebné predstaviť ústredné tézy, ktoré sa spájajú s jeho ontológiou sveta ako predstavy a vôle.

„Svet je moja predstava.“^[8] Práve týmito slovami začína Schopenhauer výklad svojho filozofického systému v prvej kapitole jeho *opus magnum* – *Svet ako vôľa a predstava*. Svet ako predstava predpokladá subjekt, ktorý je nositeľom sveta. To znamená, že všetko, čo existuje vo svete, všetko, čo je poznateľné, existuje len vo vzťahu k niečomu inému – k subjektu. Nijaký objekt bez závislosti od subjektu nemožno myslieť, taký svet neexistuje. Toto je podmienka, ktorou je bytie sveta definované a má „pečať“ ideality^[9], pretože sa týka objektov tak, ako sa javia subjektu. Práve funkciu mozgu, ktorá sa podieľa na vytváraní objektívneho sveta, Schopenhauer nazýva *intelekt*.^[10] Z toho hľadiska je zjavné, že objekt a predstava je to isté – je to *súcnosť sveta*. Svet je predstavou v priestore a čase. Priestor a čas sú apriórne formy zmyslovosti tak, ako ich chápe Kant: „priestor je nevyhnutná apriórna predstava, ktorá je základom každého vonkajšieho nazerania,“^[11] a: „Čas je nevyhnutná predstava, základ všetkých nazeraní, vzhľadom na javy vôbec sám čas nemožno odstrániť, aj keď javy možno celkom dobre vyňať z času. Čas je teda daný apriórne.“^[12] Schopenhauer však dodáva, že čas a priestor sú *principium individuationis*. Prostredníctvom nich je možná mnohosť rovnorodého, teda objektivácia vôle vo svete ako predstave. K týmto dvom pristupuje kauzalita ako ďalší prvok princípu dostatočného dôvodu nachádzajúca sa v ume, teda svet je podmienený umom. Toto je empirická realita sveta. Čas a priestor patria do sveta ako predstavy, avšak len ako apriórne predpoklady subjektu. Bez subjektu by svet nebol časopriestorovou predstavou. Celý svet objektov je predstavou. Práve preto je podmienený subjektom. To však nie je všetko. Schopenhauer ďalej vo svojom diele *Svet ako vôľa a predstava* upozorňuje, že to je iba časť pravdy. Chýba k nej však ešte druhá, ktorá „nie je až taká bezprostredne zrejmá ako tá, čo z nej vychádzame na tomto mieste, ale k nej môže viesť iba hlbšie bádanie, náročnejšia abstrakcia, oddelenie odlišného a zjednotenie identického – pravdy, ktorá musí byť veľmi vážna a pre každého ak aj nie desivá, tak aspoň povážlivá, totiž pravdy, že aj on si môže a musí povedať: Svet je moja vôľa.“^[13] Svet ako predstava je tak len niečo druhotné, sekundárne, zatiaľ čo svet ako vôľa predstavuje vec osebe – pravú podstatu sveta. „[P]oznanie je iba sekundárnou vlastnosťou našej podstaty (...) [A]k opustíme to, čo je nám dané iba sprostredkovane a zvonku, aby sme prenikli do vnútra vecí, tak pevne sa pridržajúc jediného javu, do

ktorého podstaty je nám dostupný bezprostredný vhlad zvnútra, zisťujeme, že v ňom ako to posledné a ako jadro reality celkom jednoznačne nachádzame vôľu, v ktorej preto poznávame vec osebe do tej miery, že jej formou tu už viac nie je priestor, ale iba čas. Vlastne ju teda nepoznávame v jej najbezprostrednejšej manifestácii, a tak s výhradou, že toto poznanie nie je ešte vyčerpávajúce a ani celkom adekvátne. V tomto zmysle sa teda aj tu pevne pridržame pojmu vôle ako veci osebe.“^[14]

Vôľa je teda hybným princípom, podstatou sveta a zároveň aj nás samých. Nespoznávame ju nikdy bezprostredne, vyčerpávajúco, ale vždy sprostredkovane cez jej objektivizované rozmanité prejavy, ktoré sa ukazujú na viacerých stupňoch.

Najvyšším stupňom objektivácie vôle je individuum. Vôľa je nadradená nad rozum (intelekt), je stála, nemenná a nesmrteľná. U Schopenhauera na rozdiel od jeho filozofických predchodcov poznanie slúži vôli^[15] a nie naopak. Nadradenosť intelektu nad chcením označuje za základný omyl všetkých filozofov^[16]: „Vo všetkom poznaní je však tým prvým a podstatným poznávané, a nie poznávajúce (...). Preto musí byť aj v sebauvedomení poznávané, a teda vôľa, tým prvým a pôvodným, a poznávajúce naopak iba tým sekundárnym, prístupujúcim, zrkadlom.“^[17] Vôľa je teda vo vzťahu k človeku slepá a bezdôvodná – jedným slovom: iracionálna.

Keď si človek uvedomí, že chcenie (po čomkoľvek) nie je našou voľbou, ale je to niečím celkom iracionálnym, niečím, čo je mimo našu kontrolu, pochopíme, že toto chcenie resp. vôľa, nikdy nemá svoj koniec a zároveň sa nedá nikdy úplne saturovať. Chcenie prináša utrpenie, lebo ak aj naplníme svoje túžby, pocit zadosťučinenia trvá krátko a len iba ako nedostatok utrpenia. Naproti tomu, ak dosiahneme to, čo sme chceli, v okamihu už nastupujú opäť nové motívy a objekty túžob. Ak však nové motívy dlhšiu dobu neprichádzajú, prichádza nuda. Podľa Schopenhauera teda neexistuje žiadne šťastie v pozitívnom zmysle, existuje len ako nedostatok nešťastia, utrpenia, ako prázdne miesto v chcení. „Pociťujeme bolesť, no nepociťujeme bezbolestnosť; pociťujeme starosti, no nepociťujeme bezstarostnosť, pociťujeme strach, no nepociťujeme istotu. (...) Len čo sa nám pôžitky a radosti nedostávajú, bolestne nám chýbajú: no ak sa aj po svojej dlhej prítomnosti stratí bolesť, bezprostredne nám nechýba, nanajvýš na ňu prostredníctvom reflexie zámerne myslíme. Pozitívne totiž možno pociťovať iba bolesť a nedostatok, a tak tie sa ohlasujú samy. Naopak blaženosť je číro negatívna. Práve preto, pokiaľ máme tri najväčšie hodnoty života, zdravie, mladosť a slobodu, tak si ich neuvedomujeme ako také, ale až vtedy, keď ich stratíme: aj ony sú totiž negáciami.“^[18] Ak neexistuje šťastie v zmysle trvalého uspokojenia, potom život má len negatívnu hodnotu. Kto toto pochopí, spozná, že lepšie by bolo vôbec nebyť. To potom vedie k popretiu vôle k životu.

Na základe uvedeného výkladu môžeme spoločne s bádateľom Gemesom konštatovať^[19], že Schopenhauerov pesimizmus má dva základné predpoklady:

- 1) nemenná podstata všetkého (živého) bytia je chcenie, pričom chcenie je utrpenie a chcením utrpenie rastie, a
- 2) svet nemá absolútny cieľ ani zmysel^[20].

Pretože je podstatou sveta vôľa, zvykne sa Schopenhauerova filozofia označovať aj ako voluntarizmus resp. pesimistický voluntarizmus.

Je možné stotožniť pesimizmus s nihilizmom?

Masaryk predstavuje vo svojom diele vlastné chápanie pesimizmu, ktorý podľa neho spočíva v tom, že

- 1) neexistuje boh,
- 2) náš svet je zo všetkých možných najhorší^[21].

Zdá sa, že Masaryk vidí Schopenhauerov pesimismus prostredníctvom svojej vlastnej optiky, prostredníctvom vlastného chápania pesimizmu. Tento fakt pravdepodobne – do istej miery – determinoval Masarykovo rozhodnutie označiť Schopenhauerovu filozofiu ako neprirodzenú vo svojich základoch^[22]. Chýba však stručné odôvodnenie, prečo sú jeho základy neprirodzené. Takýto postup navyše uplatňuje aj v kontexte Schopenhauerovej psychológie, ktorá by podľa neho nevydržala starostlivejšiu kritiku^[23]. Takéto tvrdenie podopiera príkladom rozdielu medzi vôľou svätca a vôľou samovraha^[24], chýba ale pokus o hlbšie rozpracovanie^[25]. Dôvodom môže byť fakt, že séria prednášok, ktoré sú obsahom diela *Ideály humanitní* boli primárne zamerané na neakademické publikum^[26]. Z toho dôvodu je prirodzené, že zdôvodňovanie a hlbšia analýza jednotlivých aspektov Schopenhauerovej filozofie je determinovaná adresátom, a preto má aj obmedzený rozsah. Takéto počínanie je podľa nás nevyhovujúce, pretože predkladá nezodpovedané tézy. To platí najmä v prípade Masaryka, verejného činiteľa, autority a národného mysliteľa, ktorý mal svojho času intelektuálny dosah na široké množstvo ľudí.

Masarykovo chápanie Schopenhauerovho pesimizmu ako nihilizmu, ktorému sa v nasledujúcej časti budeme detailnejšie venovať, je však vskutku pozoruhodné. Ako sme už uviedli vyššie, v Schopenhauerovom ponímaní je svet predstavou vo vedomí nazerajúceho, teda neexistuje nezávisle od subjektu, od vedomia, v ktorom by sa predstavoval. Podľa Masaryka však z uvedeného vyplýva, že ak sa stratí rozum (v intenciách Schopenhauerovej filozofie je to intelekt, funkcia mozgu), potom zrazu neostane nič: „*Člověk si svět představuje, ale svět ten mimo rozum není; není než vůle k životu, ta vůle jest všechno, ale jakmile rozum se ztratí smrtí, také vůle není, protože není rozumu, který by ji potřeboval.*“^[27] Práve z tohto dôvodu je podľa neho pesimizmus nihilizmom. Môžeme s takýmto tvrdením bezvýhradne súhlasiť? Zdá sa, že ak by platil takýto argument, potom by sme mohli tvrdiť, že Schopenhauer nedomyslel svoju filozofiu do dôsledkov. Masarykova interpretácia je nepochybne zaujímavá, no zdá sa, že je do veľkej miery produktom nedôslednosti v štúdiu Schopenhauerovej filozofie. Pravdou však zostáva, že Schopenhauer si musel pravdepodobne uvedomovať možnosť takej stratégie, akú používa Masaryk. Dôkazom sú argumenty, ktoré nachádzame priamo v práci *Svet ako vôľa a predstava*, a ktoré bližšie predstavíme v nasledujúcej časti. Schopenhauer, vedomý si takejto nástrahy, ktorá by mohla predstavovať slabé miesto v jeho filozofii, odpovedá na problém individuálnej smrti intelektu a vzťahu intelekt-vôľa resp. subjekt-vôľa. V nasledujúcej časti sa pokúsime ukázať, prečo stotožňovanie pesimizmu s nihilizmom ako dôsledok Masarykovho argumentu zlyháva.

Smrť intelektu

Fakt, že svet neexistuje bez rozumu (teda intelektu), v ktorom sa javí, nemôžeme spochybníť. Intelekt, t. j. zároveň poznávajúci subjekt, a tak ako sme už uviedli v prvej časti našej štúdie, nie je možné chápať inak, než vo vzťahu k predstave. Poznávajúce bez poznávaného jednoducho nejestuje. V tomto zmysle Masaryk vlastne opisuje jednu stránku tej istej veci, ktorou je svet ako predstava. Ako sme si však ukázali, na druhej strane je tu svet ako vôľa, ktorá je podstatou sveta aj každého individua. Človek ako poznávajúce individuum je z jednej časti telom, ktoré patrí do sveta ako predstavy, na druhej strane je aj vôľou, ktorá sa sprítomňuje vo vnútornom sebaopoznaní. Prostredníctvom dvojitého poznania seba ako individua – na jednej strane ako telo, objekt medzi ostatnými objektami a zároveň prostredníctvom vnútorného sebaopoznania, v ktorom sa naše telo ukazuje ako bez času a mimopriestorové, Schopenhauer odvodzuje, že každý objekt vo svete je metafyzicky dvojaký^[28].

Na jednej strane je predstavou medzi inými predstavami vo svete a zároveň je vôľou. Sú to dva koreláty toho istého. Zdá sa, že to, na čo útočí Masaryk, je zrejme: ak zomiera intelekt, s ním sa stráca aj vôľa, pretože intelekt je funkcia, ktorá je nevyhnutne spätá so svetom ako predstavou a svet ako predstava je len jednou stránkou (tej istej) veci, je len korelátom. *A teda ak svet ako predstava a svet ako vôľa sú koreláty, a jedno z nich sa stratí v dôsledku smrti intelektu, potom sa stráca aj to*

druhé a neostáva nič. Práve toto presvedčenie sa pokúsime vyvrátiť (aj) s pomocou Schopenhauerových vlastných slov. Na jednej strane Schopenhauer uznáva, že smrťou mizne svet ako predstava, no len v individuálnom intelektu, to však neznamená, že s ním mizne aj celá podstata všetkých vecí. Smrťou „(...) svet zaniká, zatiaľ čo najvnútornejšie jadro ja, nositeľ a tvorca toho subjektu, v ktorého predstave mal svet svoje jestvovanie, pretrváva. S mozgom zaniká intelekt a s ním i objektívny svet ako jeho číra predstava. Na tom, že v iných mozgoch, rovnako ako predtým, i naďalej žije a vznáša sa podobný svet, v súvislosti so zanikajúcim intelektom nezáleží. – Keby preto skutočná realita nespočívala vo vôli a tým, čo presahuje smrť, by nebolo morálne jestvovanie, tak keďže intelekt a s ním i jeho svet vyhasínajú, podstata vecí vôbec by nebola ničím iným než nekonečným sledom krátkych a ťaživých snov bez vzájomnej súvislosti: stálosť nepoznávajúcej prírody totiž spočíva iba v predstave času tej poznávajúcej.“^[29]

Celé pochopenie nezničiteľnosti našej pravej podstaty totiž spočíva v rozlišovaní medzi svetom ako predstavou teda javom a medzi svetom ako vôľou, teda vecou osebe^[30]. Hoci sú to koreláty, ústredné je rozlíšenie poznávacej funkcie intelektu, ktoré existuje len sekundárne, od pôsobenia vôle – primárne jestvuje vždy bytie, resp. chcenie. Ako sme vysvetlili už v prvej časti nášho výkladu, vôľa je nadradená nad intelekt, to znamená, že nemôže len tak zmiznúť spolu s intelektom, ktorý zobrazuje svet ako predstavu. Ako by mohlo vôbec zaniknúť niečo, čo je stále a nezničiteľné? Ako by sa niečo, čo je, vždy bolo a vždy bude, mohlo stať ničím? Schopenhauer v tejto súvislosti uvádza: „Ak dobre uvážime, že sme tu teraz, vyplynie z toho, že sme tu museli byť vždy. My sme totiž sama podstata, ktorú čas prijal do seba, aby vyplnila jeho prázdnotu, a ona preto zaberá celý čas, prítomnosť, minulosť aj budúcnosť rovnakým spôsobom, a pre nás je rovnako nemožné vystúpiť z jestvovania, ako vystúpiť z priestoru. – Pri dôslednej úvahe je nemysliteľné, že by sa to, čo tu už raz v plnej sile svojej skutočnosti je, raz malo stať ničím a potom nekonečne dlhý čas nebyť.“^[31] Je to zapríčinené tým, že vôľa ako vec osebe sa nachádza v *nunc stans*^[32], teda v akejsi večnej prítomnosti. Potom zmena, ktorú my vnímame ako všadeprítomnú vo svete ako predstave, je *de facto* len dôsledok apriórnej formy času. Teda zmena má za svoju príčinu idealitu času. Z toho potom plynie, že ak človek zomrie, vôľa nezaniká, vôľa sa po smrti jedného individua objektivizuje opäť v inom indivíduu. Hoci zaniká individuálny intelekt a s ním aj individuum, ale to, čo ostáva večné, je práve vôľa: Z tohto vyplýva, že toho v nás, čo jediné je schopné obávať sa smrti a čo sa jej aj jediné obáva, teda vôle, sa smrť netýka. A naopak to, čoho sa týka a čo skutočne zaniká, zo svojej povahy vôbec nie je schopné strachu, ako ani nijakého chcenia či afektu, preto je k bytiu či nebytiu ľahostajné, teda číry subjekt poznávania, intelekt, ktorého jestvovanie spočíva v jeho vzťahu k svetu predstavy, t. j. k objektívnemu svetu, ktorého je korelátom a s ktorého jestvovaním je jeho jestvovanie v podstate zajedno. Ak teda aj hneď individuálne vedomie smrť neprežije, predsa ju prežije to, čo jediné sa proti nej vzpiera: vôľa.“^[33] Z tohto dôvodu nie je možné prijať Masarykovo tvrdenie, že pesimizmus je nihilizmom.

Zhrnutie

V prvej časti našej štúdie sme stručne vyložili niektoré základné aspekty Schopenhauerovej filozofie, konkrétne stručný výklad jeho koncepcie sveta ako predstavy a sveta ako vôle. Svet ako predstava je korelátom sveta ako vôle, obe sú však dvoma stránkami toho istého. Pri výklade sveta ako vôle sa ukázalo, v čom spočíva pesimistický aspekt Schopenhauerovej filozofie – vôľa je podstatou sveta, je slepá, iracionálna, a je príčinou všetkého utrpenia. Zároveň však utrpenie je to, čo bezprostredne prežívame, všetko šťastie existuje len vo vzťahu k utrpeniu. Utrpenie je primárne a iba to má jedine pozitívnu hodnotu – na druhej strane šťastie je len negáciou utrpenia.

V druhej časti sme predstavili Masarykovu provokatívnu tézu o Schopenhauerovom pesimizme, ktorý je (podľa Masaryka) nihilizmom. Práve táto téza bola ústrednou témou polemiky, ktorú sme rozvinuli v tretej časti a prostredníctvom ktorej sme sa snažili poukázať na zlyhanie Masarykovho argumentu vychádzajúceho z toho, že smrťou intelektu neostáva nič, a preto pesimizmus je nihilizmom. Ukázalo sa, že hoci smrťou umiera individuum, pravé Ja ostáva nezmenené práve preto, lebo je samo totožné

s vôľou. Tá je sama o sebe nemenná a naše vnímanie neustálej premeny sveta je zapríčinené intelektom, ktorý sám patrí k svetu ako predstave, a teda k javu. Intelekt je len sekundárnou funkciou poznávania, primárnym je chcenie/bytie vôľe (nie však v časovom zmysle). To, čo je večné, predsa nemá začiatok ani koniec, je nezničiteľné, a práve to je pravou podstatou všetkého bytia. Na záver si teda dovoľíme tvrdiť, že je viac ako pravdepodobné, že Masarykova téza o stotožnení Schopenhauerovho pesimizmu s nihilizmom nie je pravdivá. Napriek tomu ostáva obdivuhodné, ako sa Masaryk dokázal vysporiadať s koncepciou jedného zo svetových filozofov a tým prispel k reflexii svetovej filozofie na našom území.

Literatúra

- CONSTÂNCIO, J.: *On Consciousness: Nietzsche's Departure From Schopenhauer*. 2011. [online]. [Navštívené dňa: 18.6. 2018]. Dostupné na: https://www.academia.edu/1164489/On_Consciousness_Nietzsches_Departure_from_Schopenhauer_Nietzsche-Studien_40_pp_1-42.
- GEMES, K.: Life-Denial versus Life-Affirmation: Schopenhauer and Nietzsche on Pessimism and Ascetism. In: VANDENABEELE, B. (Ed.): *A Companion to Schopenhauer*. Blackwell Publishing, 2012, s. 280 – 299.
- KORENÁ, K.: Nietzsche v prácach Svätopluka Štúra. In: Lalíková, E., Szapuová, M. (eds.): *Podoby filozofovania včera a dnes*. Bratislava: IRIS, 2009, s. 217-228.
- KANT, I.: *Kritika čistého rozumu*. Bratislava: Pravda, 1979.
- MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990.
- MASARYK, T. G.: *Moderní člověk a náboženství*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2000.
- MASARYK, T. G.: *Otázka sociální I., II.: Základy marxismu filosofické a sociologické/ Spisy TGM sv. 9-10*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2000.
- MASARYK, T. G.: *Světová revoluce: za války a ve válce 1914-1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2005.
- PYNSENT, R. B.: Masaryk and Decadence. In: *T. G. Masaryk (1850-1937): Volume 1: Thinker and Politician*, (ed.) S. B. Winters, United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1990, s. 60-87.
- SCHOPENHAUER, A.: *Svet ako vôľa a predstava I*. Bratislava: Kalligram, 2010.
- SCHOPENHAUER, A.: *Svet ako vôľa a predstava II*. Bratislava: Kalligram, 2010.
- WICKS, R.: *Arthur Schopenhauer*. Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. [Navštívené dňa 18.6.2018]. Dostupné na: <http://plato.stanford.edu/entries/schopenhauer/#2>.
- ZOUHAR, J.: Schopenhauer a české myšlení. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B 38, Řada filozofická*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1991, s. 45-49.

Poznámky

- [1] Pozri napríklad KORENÁ, K.: Nietzsche v prácach Svätopluka Štúra. In: Lalíková, E., Szapuová, M. (eds.): *Podoby filozofovania včera a dnes*. Bratislava: IRIS, 2009, s. 217 – 228.
- [2] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990.
- [3] Rozličné ďalšie zmienky k téme Schopenhauerovej filozofie nájdeme aj v iných Masarykových prácach, avšak sú zväčša fragmentárne. Pozri napr. MASARYK, T. G.: *Moderní člověk a náboženství*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2000, MASARYK, T. G.: *Otázka sociální I., II.: Základy marxismu filosofické a sociologické/ Spisy TGM sv. 9-10*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2000 alebo MASARYK, T. G.: MASARYK, T. G.: *Světová revoluce: za války a ve válce 1914-1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, 2005.
- [4] ZOUHAR, J.: Arthur Schopenhauer a české myšlení. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. B 38, Řada filozofická*, 1991, s. 46.
- [5] ZOUHAR, J.: Arthur Schopenhauer a české myšlení. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. B 38, Řada filozofická*, 1991, s. 45.

- [6] Masarykov argument v plnom znení predložíme neskoršie v práci.
- [7] Porovnaj PYNSENT, R. B.: Masaryk and Decadence. In: *T. G. Masaryk (1850-1937): Volume 1: Thinker and Politician*, (ed.) S. B. Winters, United Kingdom: Palgrave Macmillan, 1990, s. 73-74.
- [8] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava I.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 37.
- [9] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 16.
- [10] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 16.
- [11] KANT, I.: *Kritika čistého rozumu*, s. 78.
- [12] KANT, I.: *Kritika čistého rozumu*, s. 82. Viac k problematike apriórnych foriem zmyslovosti u Kanta pozri: KANT, I.: Prvý diel: Transcendentálna estetika. In: KANT, I.: *Kritika čistého rozumu*, s. 75-95.
- [13] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava I.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 39.
- [14] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 628.
- [15] Pre podrobné zdôvodnenie primátu vôle nad intelektom pozri SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 260 - 318.
- [16] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 266.
- [17] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 262. K problematike zrkadlenia intelektu resp. intelektu ako zrkadla vôle pozri napr.: CONSTÂNCIO, J.: *On Consciousness: Nietzsche's Departure From Schopenhauer*, s. 1.
- [18] SCHOPENHAUER, A.: *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 729.
- [19] GEMES, K.: Life-Denial versus Life-Affirmation: Schopenhauer and Nietzsche on Pessimism and Ascetism. In: VANDENABEELE, B. (Ed.): *A Companion to Schopenhauer*. Blackwell Publishing, 2012, s. 280 - 299.
- [20] GEMES, K.: Life-Denial versus Life-Affirmation: Schopenhauer and Nietzsche on Pessimism and Ascetism. In: VANDENABEELE, B. (Ed.): *A Companion to Schopenhauer*. Blackwell Publishing, 2012, s. 289.
- [21] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 39.
- [22] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 43.
- [23] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 41.
- [24] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 41.
- [25] Predpokladaný rozdiel medzi svätcom a samovrahom odhaľuje Masarykovo povrchné chápanie Schopenhauerovej filozofie, voči ktorému by sa dalo namietat' hneď z viacerých perspektív, avšak to nie je cieľom našej práce. Pre detailnejší rozbor toho, ako sa vôľa k životu popiera v prípade „svätca“, pozri napr.: GEMES, K.: Life-Denial versus Life-Affirmation: Schopenhauer and Nietzsche on Pessimism and Ascetism. In: VANDENABEELE, B. (Ed.): *A Companion to Schopenhauer*, s. 280-299.
- [26] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 117.
- [27] MASARYK, T. G.: *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990, s. 40. (kurzíva K.R.)
- [28] Wicks v tomto kontexte trefne poznamenáva, že Schopenhauerov *opus magnum* by mohol niešť aj alternatívny názov Vnútoraná a vonkajšia podstata reality. Viac pozri: WICKS, R.: Arthur Schopenhauer. Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- [29] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 635 - 636.
- [30] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 630.
- [31] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 621.
- [32] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 622.
- [33] SCHOPENHAUER, A. : *Svet ako vôľa a predstava II.*, Bratislava: Kalligram, 2010, s. 633.

Slovenská republika

E-mail: katarina.rajtikova@gmail.com